

Fler kvinnor arkitekter, arbetarbarn gör annat

En omfattande generationsväxling väntar inom arkitektkåren de kommande åren när 40-talisterna går i pension. Samtidigt ökar andelen kvinnliga arkitekter. Ett förhållande tycks dock bestå: Den sociala snedrekryteringen. Arkitekten ger siffrorna och har talat med några arkitektkontor.

Text: Kerstin Persson

De närmaste tio åren fyller 1.028 av Sveriges Arkitekters privatanställda medlemmar 65 år. Av dem är 785 män och 243 kvinnor. Om de flesta väljer att sluta jobba vid 65 års ålder, betyder det att över tusen privatanställda arkitekter slutar jobba under en tioårsperiod.

Uppsägningar under lågkonjunkturen och krisen på 1990-talet fick en del arkitekter att lämna yrket. Det finns en svacka bland 45-åringarna på vissa arkitektkontor, även om t ex White har återanställt en del gamla medarbetare igen. Medlemspyramiden i Sveriges Arkitekter visar också något färre medlemmar i 40-45-års-åldern inom den privata sektorn.

Bland de kommunalanställda är de yngre arkitekterna och planerarna överlag färre än de äldre.

Nästan var tredje kommunalanställd, alla yrkesgrupper inräknade, är född på 1940-talet eller tidigare. Många är högutbildade och har lång erfarenhet.

I januari 2003 var 880 av Sveriges Arkitekters medlemmar kommunalt anställda, 404 kvinnor och 476 män. Av dem fyller mer än en tredjedel, 81 kvinnor och 227 män, 65 år inom tio år. Sveriges Arkitekters statistik inkluderar även fysiska planerare. (Enligt Kommunförbundets statistik fanns det 627 anställda under rubriken "arkitekter" i kommunerna i

november 2001 varav 45 procent var kvinnor).

Kommunförbundet, kommunernas arbetsgivarorganisation, är bekymrad över hur kunskap ska kunna överföras till de yngre. Man hoppas att äldre medarbetare ska vilja stanna längre i arbetslivet för att underlätta den oundvikliga generationsväxlingen. I rapporten *Personal i Fokus* tar Kommunförbundet upp hur viktigt det är att medarbetarna kan och vill jobba kvar åtminstone till 65 år. Det handlar om att bli sedd, få utvecklas och att omvärlden ändrar sina attityder till äldres förmåga och preferenser, säger man i rapporten.

Naturligtvis handlar det också om att kunna locka till sig yngre förmågor med hjälp av konkurrenskraftiga löner och arbetsförhållanden samt intressanta arbetsuppgifter.

– Men det finns 289 kommuner och alla har sina egna strategier för hur det ska gå till att överföra kunskap och fylla på med nytt folk underifrån, säger Lars-Ove Brander på Kommunförbundets arbetsgivarpolitiska sektion. Men de flesta vill nog få folk som tänkt sluta i förtid att tänka om.

Att könsfördelningen inom kåren håller på att ändras är ett faktum: Den senaste statistiken från SCB rör läsåret 2000/2001. Den visar att 60

procent av nybörjarna på arkitektutbildningarna var kvinnor. 1996/97 var siffran 53 procent så ändringen är kontinuerlig om än det kan finnas variationer mellan olika kullar.

Bland landskapsarkitekterna är kvinnodominansen ännu större. Läsåret 2000/2001 var 82 procent av de nya studenterna kvinnor mot 75 procent 1996/97.

Konstfacks institution för inredningsarkitektur och möbeldesign tar in 14 elever och i höstas var tio tjejer och fyra killar. Året innan var det däremot en övervikt av killar, 8-6, men det vanligaste är ändå kvinnlig majoritet. Av de 54 nybörjarna på fysisk planering i Karlskrona i höstas är 69 procent kvinnor.

Sveriges Arkitekter organiserar cirka 95 procent av landets arkitekter. Av totalt 9.072 medlemmar och studentmedlemmar i januari 2003 är 4.930 män och 4.142 kvinnor. Räknar man bort studenterna är 4.329 män och 3.009 kvinnor. ArkitektStudenterna har 1.133 kvinnliga medlemmar och 601 manliga, alltså nästan dubbelt så många kvinnor.

Eftersom allt fler kvinnor dras till de olika arkitektyrkena kommer könsfördelningen att ändras de kommande åren.

Utbildning lockar kvinnor. I takt med att antalet platser till högskolorna ökat har andelen kvinnor ökat

“Vi bygger inte hus, vi bygger samhällen, som också ska fungera socialt. Tänker man så blir arkitekternas kön och bakgrund en viktig fråga. De referensramar, bilder och erfarenheter man bär med sig i kroppen spelar roll i arbetet.”

Barbro Engman, ordförande i Hyresgästföreningen

mer än andelen män bland nybörjarna. Det gäller såväl arkitekter som civilingenjörer och högskoleingenjörer. Kvinnor söker sig till tekniska områden, men män söker sig inte i motsvarande grad till kvinnodominerade yrken inom vård och omsorg.

Jämställdheten var en huvudfråga när ArkitektStudenterna, Sveriges Arkitekters studentavdelningar från åtta skolor, höll årsmöte i Oslo i slutet av januari.

– Vi inom ArkitektStudenterna har talat om genusfrågor länge, nu måste vi fördjupa diskussionen. Det viktiga är att tala om jämställdhet förutsättningslöst och öppet, säger Ylva Åborg, vice ordförande och nyvald ledamot i Sveriges Arkitekters styrelse.

– I utbildningen är det brist på kvinnliga förebilder. Goda exempel på kvinnliga arkitekter lyfts sällan fram. Det handlar också om den verklighet studenterna kommer ut i efter skolan, om hur karriärbilden för en arkitekt ser ut.

Normen för vad en arkitekt är och hur hon/han bör bete sig måste ändras, säger Ylva Åborg. Det gäller oavsett hur många procent av arkitekterna som är kvinnor eller män.

ArkitektStudenterna beslöt vid sitt Oslo-möte att bilda en jämställdhetsgrupp, som bland annat ska bevaka arbetet med jämställdhetsplaner på

skolorna, undersöka om man kan utbilda studenter som jämställdhetsombud genom Sveriges Arkitekter, bevaka genusperspektivet inom kurser och förbereda sig inför yrkeslivet.

Om alltså könsfördelningen kommer att ändras inom arkitektkåren består däremot den sociala snedrekryteringen. Regeringen vill motverka den och har sedan 1997 gett högsko-

lorna 6,6 miljarder kronor för att skapa 100 000 nya högskoleplatser. Utbyggnaden har skett i hela landet och de nya högskolorna lockar fler från studieovana miljöer. Men det är långt till regeringens mål att 50 procent av en årskull ska ha börjat studera på högskolan vid 25 års ålder. Andelen studenter från arbetarhem har ökat från 20 till 26 procent under en tioårsperiod. ➤

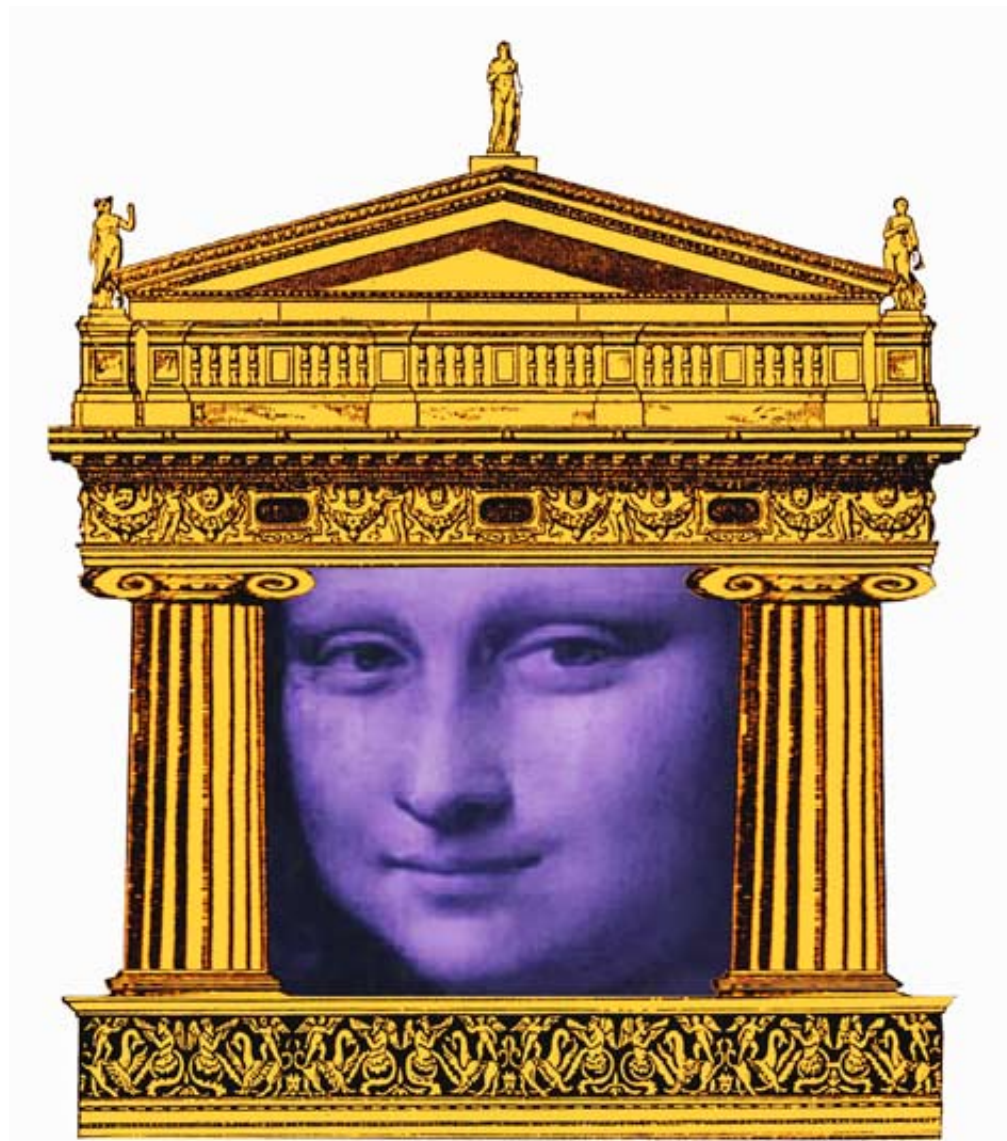
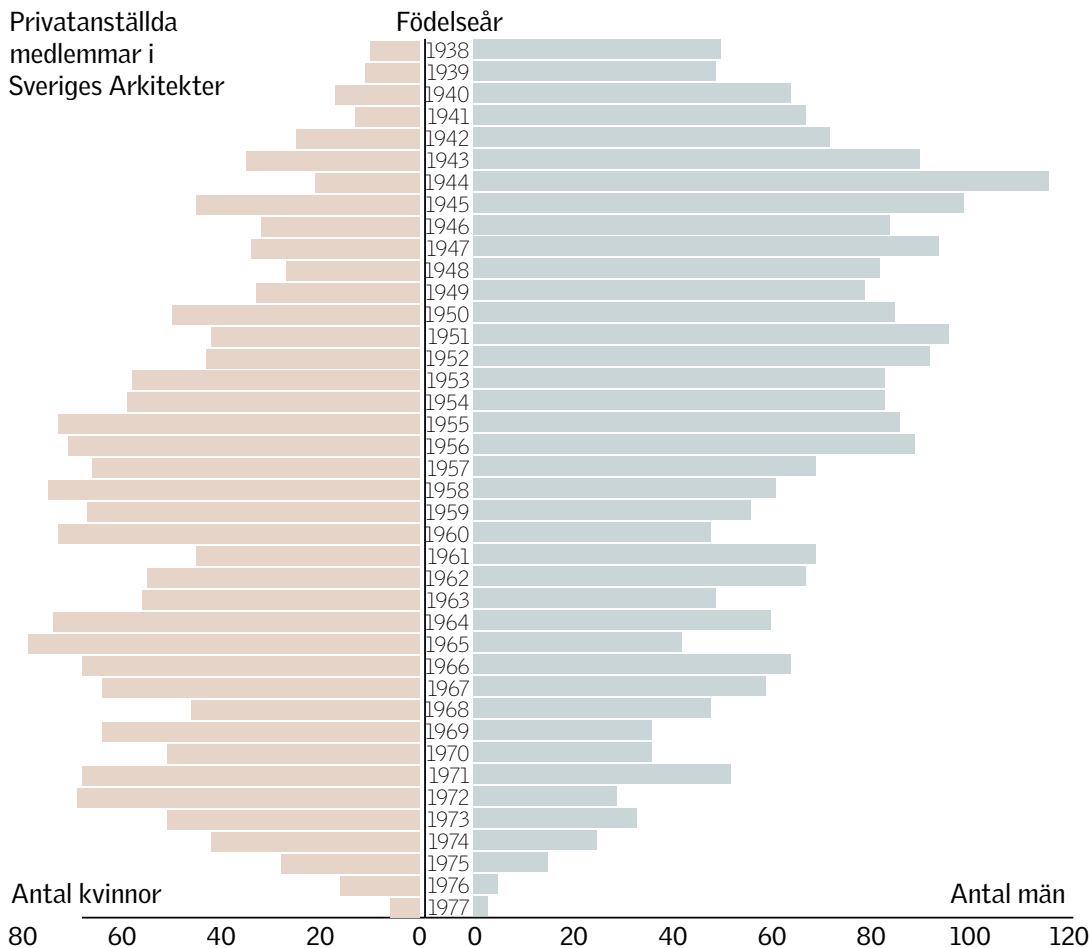

Illustration: Radek Nowakowski

Kvinnorna blir allt fler och männen allt färre bland de privatanställda arkitekterna.

De arbetarbarn som börjar på högskolan studerar helst till lärare, socionomer, sjuksköterskor och arbetsterapeuter.

Det är kanske lättare för ett arbetarbarn att komma in på arkitektutbildningen än det är för en kamel att komma igenom ett nålsöga, men faktum är att bara elva procent av de nya studenterna kom från arbetarhem 2001/2002. Bara läkarna har sämre arbetarrepresentation än arkitekterna bland sina studenter, nio procent.

Statistikens glada budskap är att den sociala snedrekryteringen trots allt har minskat inom arkitektutbildningarna. Elva procent förra läsåret innebär trots allt mer än fördubblad intagning från arbetarhem jämfört med 1993/94. Då var siffran fem procent.

Dom som klagar över att arkitekter inte vet vad "folkets breda lager" gillar, kanske kan hitta en förklaring här. För arkitekterna rekryteras till 52 procent från högre tjänstemanna- hem, 25 procent av förstaårseleverna 2000/2001 kom från tjänstemannafamiljer på mellannivå och sex pro-

cent av studenterna kom från lägre tjänstemannafamiljer. De övriga sex rekryterades från lantbruks- och företagarhem (Statistiska Centralbyråns indelning).

Spelar arkitekters kön och bakgrund någon roll i jobbet?

Barbro Engman, ordförande i Hyresgästföreningen Riksförbundet, tycker det.

– Vi bygger inte hus, vi bygger samhällen, som också ska fungera socialt. Tänker man så blir arkitekternas kön och bakgrund en viktig fråga. De referensramar, bilder och erfarenheter man bär med sig i kroppen spelar roll i arbetet.

Vid ombyggnader idag lägger man ofta tvättstugor med många fönster i trapphusets andra våning för att man vet att det skapar trygghet och säkerhet. Sânt tänkte man inte på när husen byggdes. Fast en del arkitekter blir än idag så fångade av formen att de glömmor funktionen. Men de utsätts också för yttre tryck att rita glassigt, säger Barbro Engman.

Hur ser det ut på några av de större

arkitektkontoren vad gäller arkitekternas ålder, kön och sociala bakgrund? Arkitekten frågade FFNS och White i Stockholm.

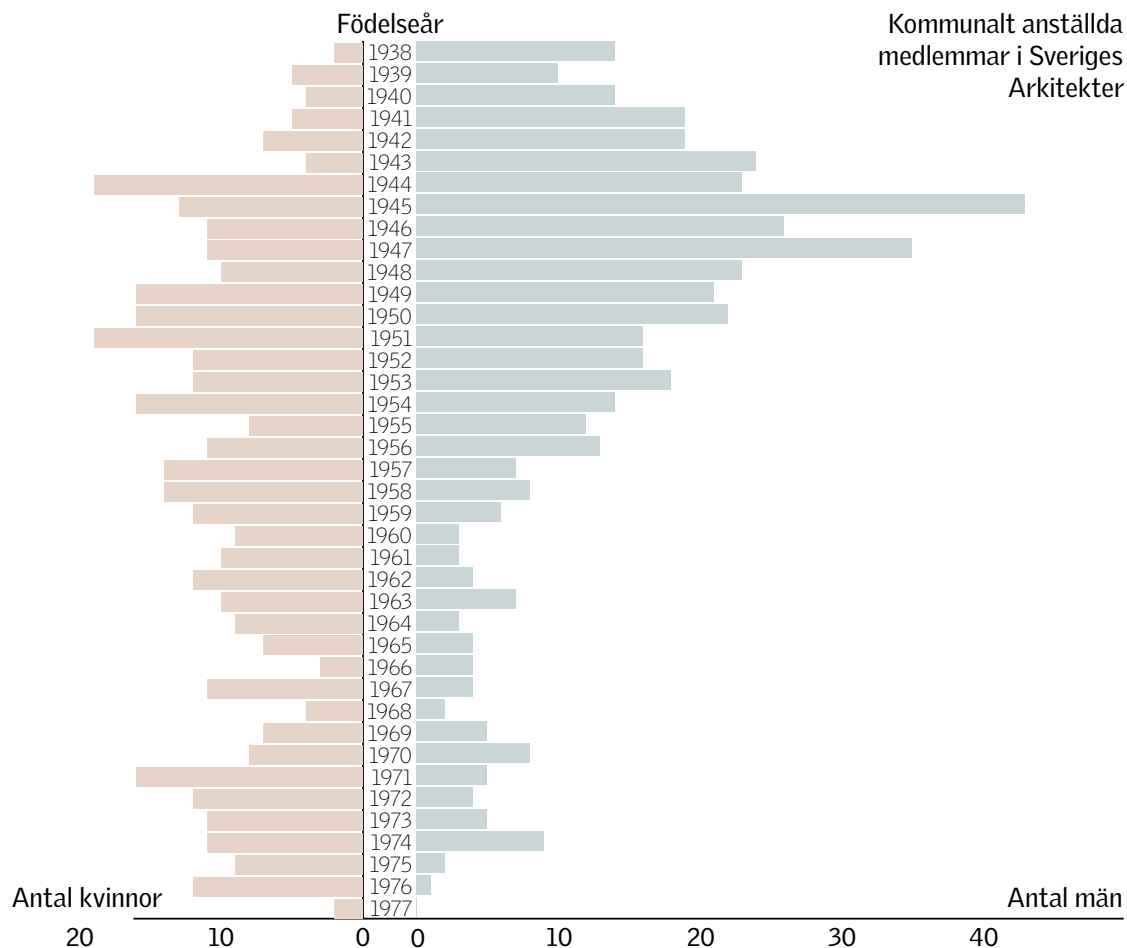
White Arkitekter hör till de större arkitektkontoren i landet. På kontoret i Stockholm arbetar 88 arkitekter och av dem är 36 kvinnor. Femton arkitekter är över 60 år, av dem är bara två kvinnor. Av 32 arkitekter under 40 år är 17 kvinnor. Kontoret har fem arkitektgrupper. Fyra av dem har kvinnlig chef.

– Om några år tror jag att de kvinnliga arkitekterna är i majoritet, säger kontorschefen Anders Thalberg, arkitekt SAR/MSA. Det blir en följd av att fler kvinnor söker sig till arkitektutbildningen.

Får det några följder?

– Vi ser att kvinnor idag är barnleddiga längre tid än män och vi saknar dem, för de är anställda för sina personliga egenskaper och kan inte ersättas, säger han. Kvinnornas yrkeskarriär är, generellt sett, inte lika brådstörtad som männens, men kvinnorna får ett annat, mera långsiktigt, perspektiv.

Spontant tror Anders Thalberg

Kommer kommunerna att lyckas ersätta kommande års stora pensionsavgångar?

att generationen mellan 40-50 är underrepresenterad på kontoret, så brukar det sägas arkitekter emellan, men han räknar och finner att åldersfördelningen är ganska jämn, 35 arkitekter är 50+ och 53 är yngre. Kontoret har 21 arkitekter från "mellangenerationen" mellan 40 och 50 år. En förklaring kan vara att White i stor utsträckning återanställt gamla medarbetare, som blev uppsagda under 90-talskrisen. Bland ingenjörerna är däremot svackan fullt synlig, säger Anders Thalberg.

Kontoret har ingen uttalad strategi för kunskapsöverföring mellan generationerna, men en särskild ledarskapsutbildning där man försöker dra med en del av de yngre för att öka beredskapen inför kommande pensionsavgångar.

De flesta medarbetarna har medelklassbakgrund, men det är inget Anders Thalberg reflekterat över vid rekrytering eller utveckling av medarbetarna.

Invandrade arkitekter är en sällsynt grupp på arkitektkontoren. Men på White i Stockholm har man

sju; två från Tyskland och en från vardera Spanien, Iran, Liberia, Australien och Kina.

FFNS Arkitekter är landets största privata arkitektarbetsgivare. Idag har man 320 anställda. Ungefär 70 procent, 200, är arkitekter varav 87 är kvinnor. Ålderspyramiden bland arkitekterna visar 60 män och 20 kvinnor över 50 år, 50 män och 70 kvinnor under 50 år. Företag med mer än tio anställda ska, enligt jämställdhetslagen, ha en jämställdhetsplan. Personalchefen Jessica Petrini bläddrar i den.

– Vår VD, personalchef, ekonomichef och chef för Stockholmskontoret är kvinnor, säger hon. Det råkade bli så när vi sökte kompetent folk. I hela företaget är ca 20 procent av cheferna kvinnor. SWECO FFNS strävar efter att få fler kvinnliga uppdragsansvariga, i dagsläget är majoriteten män. Det beror på att de flesta kvinnliga arkitekterna är yngre. Män är visserligen hemma med barn oftare än förr, men kvinnorna är hemma längre.

– Vi försöker hitta individuella lösningar för småbarnsföräldrar. Vi

planerar jobben för att slippa övertid, vi vill undvika nattjobb och försöker förlägga möten så att flextiden kan nyttjas av småbarnsföräldrarna, säger Jessica Petrini. Det där blir naturligt när vi har så många unga medarbetare. Och visserligen har vi många kvinnor som jobbar deltid av familjeskäl men vi har också äldre män som trappat ned.

Att göra det attraktivare för kvinnor att söka ansvarsposter handlar om att införa ett modernt ledarskap med balans i livet, säger Jessica Petrini. Alla chefstjänster måste passa folk med familj. Oavsett kön. ■

Arkitektkategori i Sveriges Arkitekter inklusive studentmedlemmar	MÄN	KVINNOR
Arkitekter	4018	2664
Inredningsarkitekter	402	512
Landskapsarkitekter	397	723
Fysiska planerare	123	248

Siffrorna i tabellen gällde den 5 februari 2003. Siffrorna i artikeln är från januari 2003. Medlemsantalet ökade med 15 personer under tiden artikeln skrevs.